

## UMIĘJĘTNOŚĆ KORZYSTANIA Z MEDIÓW WYZWANIEM I POTRZEBĄ XXI WIEKU

Rozprawy Społeczne Nr 2 (IV) 2010, 11-30

**Małgorzata Gruchoła**

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II  
Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej

**Streszczenie:** Celem artykułu jest dokonanie analizy założeń i tendencji w zakresie umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym, zaproponowanych przez Komisję Europejską. Po wstępnych rozważaniach terminologicznych, umiejętność tę zdefiniowano jako kompetencję medialną – krytyczną i wyrobioną postawę wobec mediów. Przytoczono podstawy prawne zalecające umiejętność korzystania z mass mediów (m.in. *Dyrektywa o audiowizualnych usługach medialnych – 11.12.2007 roku* oraz *Zalecenia Komisji z 2007 oraz 2009 roku: Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym*). Przedstawiono „dobre praktyki”. Skupiono się głównie na trzech dziedzinach. Umiejętności korzystania z mediów w zakresie: informacji handlowych, dzieł audiowizualnych oraz treści online. Porównano wdrażanie powyższych zaleceń w Państwach Członkowskich. Artykuł kończą podsumowujące wnioski.

**Słowa kluczowe:** podstawy prawne, umiejętność korzystania z mediów, dobre praktyki, propozycje działań, media, dziennikarstwo

### Wstęp

„Komunikacja z mediami to dziś znacznie więcej niż list do gazety napisany przez jej czytelnika. Media, a w szczególności nowe technologie cyfrowe, oznaczają dziś dla coraz większej liczby Europejczyków dzielenie się, interakcję i tworzenie. Konsumenci mogą dziś tworzyć własne treści, w tym poprzez przekształcanie dzieł innych twórców”, powiedziała Viviane Reding – komisarz ds. społeczeństwa informacyjnego i mediów. „Jednakże osoby, które nie potrafią korzystać z nowych mediów, takich jak społeczność sieciowe lub telewizja cyfrowa, będą napotykały trudności w interakcjach z otoczeniem i w aktywnym kształtowaniu otaczającego je świata. Musimy zadbać o to, by każdy umiał korzystać z mediów, tak by nikt nie czuł się wykluczony. Do obywateli nieustannie docierają najróżniejsze komunikaty medialne, ale czy potrafią oni na nie odpowiedzieć? Jeśli będą oni potrafili korzystać z mediów w umiejętny i twórczy sposób, będziemy bliżej nowych form demokratycznej partycypacji” (*Komisja przygotowuje się na nowe wyzwanie dla społeczeństwa informacyjnego* 2009).

Umiejętność korzystania z mediów staje się więc ważnym elementem agendy europejskiego i krajowego sektora mediów i komunikacji. Podczas gdy środki masowego przekazu pozostają głównym czynnikiem pozwalającym obywatelom europejskim na lepsze zrozumienie świata i uczestniczenie w życiu demokratycznym i kulturalnym, zmienia się sposób konsumpcji mediów. Mobilność, treści tworzone przez użytkowników, internet i wzrastająca dostępność produktów cyfrowych radykalnie zmieniają ekonomię mediów. W konsekwencji ważne jest lepsze upowszechnianie wiedzy i zrozumienia:

- w jaki sposób media funkcjonują w środowisku cyfrowym;
- jakie są nowe podmioty działające w gospodarce medialnej;
- jakie nowe możliwości oraz wyzwania stwarza konsumpcja cyfrowych mediów?

Równie istotne jest zrozumienie przez obywateli gospodarczego (nieuczciwe praktyki rynkowe, ochrona danych osobowych, ochrona własności intelektualnej, ochrona przed spamem) i kulturalnego (ochrona tożsamości narodowej i kulturowej, ochrona języków narodowych, ochrona przekonań religijnych) wymiaru mediów (*Zalecenie Komisji z dnia 20 grudnia 2007 r.*, s. 2).

Czy odbiorcy mediów są przygotowani do światowego i krytycznego odbioru przekazów medialnych? Do wykorzystywania mediów jako narzędzi pracy intelektualnej w komunikowaniu i uczeniu się? Czy umiejętność korzystania z mediów ma związek z problematyką własności intelektualnej, ochroną prywatności i danych osobowych, tożsamości narodowej oraz kulturowej?

### 1. Umiejętność korzystania z mediów – próba definicji

„Umiejętność korzystania z mediów” – w myśl *Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady o audiowizualnych usługach medialnych z dnia 11 grudnia 2007 roku* to:

- sprawność, wiedza i osąd, które pozwalają konsumentom skutecznie i bezpiecznie używać mediów;
- świadome wybory odbiorców, którzy zdają sobie sprawę z charakteru treści i usług;

- korzystanie z całego zakresu nowych technologii komunikacyjnych;
- ochrona odbiorcy i jego rodziny przed materiałami szkodliwymi lub obraźliwymi (*Dyrektywa 2007/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 grudnia 2007 roku*).

Zgodnie z Zaleceniami Komisji Europejskiej z 2007 i 2009 roku: *Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym*, umiejętność ta to „zdolność do korzystania z mediów, rozumienia, krytycznej oceny różnych aspektów mediów i ich treści oraz porozumiewania się w różnych kontekstach. Obejmuje wszystkie media, w tym telewizję, film, radio i nagrania muzyczne, prasę, internet i wszelkie inne technologie cyfrowe” (*Zalecenie Komisji C(2007)1970 z dnia 20 grudnia 2007 r., Zalecenie Komisji C(2009)6464 z dnia 20 sierpnia 2009 r.*).

Komisja w Zaleceniu z 2007 roku proponuje różne poziomy odbioru mediów:

1. łatwość korzystania ze wszystkich istniejących mediów, od gazet po internet;
2. aktywne korzystanie z mediów poprzez: interaktywną telewizję, używanie wyszukiwarek internetowych albo udział w społecznościach wirtualnych i lepsze wykorzystywanie potencjału mediów w dziedzinie rozrywki, dostępu do kultury, międzykulturowego dialogu, uczenia się i codziennych zastosowań (np. poprzez korzystanie z biblioteki, podcast);
3. posiadanie krytycznego podejścia do mediów odnośnie ich jakości i treści (np. zdolność oceny informacji, stosunek do reklam, inteligentne używanie wyszukiwarek);
4. kreatywne używanie mediów; ewolucja technologii medialnej i wzrastająca obecność internetu pozwala stale rosnącej liczbie Europejczyków na tworzenie i rozpowszechnianie obrazów, informacji i treści;
5. rozumienie ekonomii mediów oraz różnicy między pluralizmem a własnością mediów;
6. świadomość w zakresie zagadnień związanych z prawami autorskimi, które są niezbędne dla kultury legalności, w szczególności dla młodszej generacji występującej zarówno jako konsumenci i producenci treści (*Zalecenie Komisji C(2007)1970 z dnia 20 grudnia 2007 r., s. 4*).

Tapio Vapio uważa, że kompetencje medialną można zdefiniować jako mistrzostwo w pięciu podstawowych obszarach:

1. „wszystkie media to całości będące wytworami kultury; ważne, aby poznać ich struktury;
2. poszczególne media posługują się różnymi językami; najlepszym sposobem na ich opanowanie jest tworzenie w nich informacji;
3. publiczność interpretuje informacje w różny sposób; ważne, aby mieć świadomość własnego sposobu interpretacji;

4. w silnie rozwiniętej gospodarce rynkowej media otrzymują silne bodźce komercyjne do produkowania określonych treści; znajomość interesów, jakie one realizują zmniejsza niebezpieczeństwo poddania się manipulacji;
5. nie ma czegoś takiego, jak neutralne wartościowo otoczenie medialne; zasadniczą sprawą jest znajomość przesłanek, na których każde z mediów opiera badanie różnych zagadnień” (Isohookana-Asunmaa 2000, s. 7).

Natomiast Janice Richardson – doradca *European Schoolnet*<sup>7</sup>, koordynator sieci INSAFE<sup>8</sup> uważa, iż bardziej właściwym określeniem „umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym” zamiast kompetencji medialnych są kompetencje informacyjne. Według J. Richardson kompetencje informacyjne obejmują:

1. Kompetencje tradycyjne: krytyczne myślenie, umiejętność koncentracji;
2. Kompetencje cyfrowe;
3. Kompetencje audiowizualne;
4. Kompetencje medialne;
5. Kompetencje społeczne: znajomość praw człowieka i podstawowych wartości – prawo do prywatności, prawo dostępu do wiedzy i informacji; zarządzanie ryzykiem – prawo decydowania o tożsamości cyfrowej;
6. Kompetencje kulturowe: znajomość własnej kultury oraz przepisów prawa autorskiego (Richardson 2009).

Zdaniem Marii Braun-Gałkowskiej edukacja w zakresie umiejętności korzystania z mediów powinna realizować dwa główne cele:

1. poznawczy: przygotowanie uczniów do świadomego i krytycznego odbioru przekazów medialnych, czyli uzyskanie wiedzy;
2. wychowawczy: przygotowanie uczniów do wykorzystywania mediów jako narzędzi pracy intelektualnej w komunikowaniu i uczeniu się, czyli wytworzenie umiejętności (Braun-Gałkowska 2000, s. 21-24).

Aby działania związane z edukacją medialną były efektywne i skuteczne wymagają stałej współpracy: instytucji państwowych, nadawców medialnych, ośrodków naukowych, stowarzyszeń i organizacji społecznych – edukacja pozaformalna, kościołów i związków wyznaniowych, a przede wszystkim rodziców i nauczycieli (Zob: Gruchola 2003, s. 53-107). Dyrektywa 2007/65/WE proponuje takie działania jak:

- stałe kształcenie nauczycieli i szkoleniowców;
- specjalne szkolenia internetowe dla dzieci;

<sup>7</sup> Europejska Sieć Szkół (*European Schoolnet*) to konsorcjum 31 ministerstw oświaty, które współpracuje z ponad 100 000 szkół w Unii Europejskiej.

<sup>8</sup> INSAFE zrzesza europejskie projekty (27 państw) promujące bezpieczne korzystanie z internetu, w ramach programu Unii Europejskiej *Safer Internet*.

- zajęcia otwarte dla rodziców;
- krajowe kampanie społeczne z udziałem wszystkich mediów, włącznie z internetem (np. *Dziecko w Sieci, Bezpieczny Internet*).

Zdaniem Wiesława Godzica i Aleksandry Drzał-Sierockiej „edukacja medialna jest obszarem, który powinien być wspierany i wymuszany nie tylko przez zmiany systemowe w szkolnictwie, ale także przez wiele innych inicjatyw. Niezwykle ważne są ruchy oddolne, lobbing środowisk akademickich, organizacji edukacyjnych, ale przede wszystkim współpraca między ministerstwami dbającymi o kulturę w szerokim rozumieniu” (Godzic, Drzał-Sierocka 2009, s. 54-55).

## 2. Regulacje i inicjatywy Unii Europejskiej zalecające umiejętność korzystania z mediów

Komisja Europejska nie posiada kompetencji w krajowych systemach oświaty, stąd nie może zmusić żadnego Państwa Członkowskiego do podjęcia działań kształtujących umiejętność korzystania z mediów w środowisku cyfrowym. Zadaniem, jakie stawia sobie Komisja, jest wywołanie powszechnej debaty na temat bezpiecznego korzystania z internetu i innych mediów (Busch 2009).

Już w trakcie konsultacji publicznych dotyczących dyrektywy 97/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 30 czerwca 1997 r. zaproponowano, aby włączyć konieczność podjęcia działań edukacyjnych w zakresie umiejętności korzystania z mediów do zagadnień objętych Zaleceniem 98/560/WE (*Rekomendacja Rady nr 98/560 z dnia 24 września 1998 r.*). W 1999 roku *Decyzją Parlamentu Europejskiego i Rady* został przyjęty Program *Bezpieczniejszy Internet*, który ma na celu zwiększenie wiedzy rodziców, nauczycieli i dzieci na temat bezpiecznych narzędzi w internecie (*Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 276/1999/WE z dnia 25 stycznia 1999 r.*). Ostatnia edycja *Safer Internet* obejmuje lata 2009-2013.

W *Zaleceniu z dnia 6 września 2005 r. w sprawie dyrektywy – Telewizja bez granic* Parlament Europejski zwrócił się do Rady i Komisji o rozwinięcie i wdrożenie programów w zakresie umiejętności korzystania z mediów w celu wspierania aktywnego i świadomego obywatelstwa w Europie (*Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 2006 r.*). W sprawozdaniu z dnia 22 listopada 2006 r. na ten sam temat, umiejętność korzystania z mediów jest uznana za jedną z podstawowych umiejętności.

W dniu 27 kwietnia 2006 r. Parlament Europejski przyjął rezolucję w sprawie przejścia z nadawania analogowego do cyfrowego. Na szczęblu unijnym rezolucja ta wzywa Komisję do opracowania komunikatu w sprawie umiejętności korzystania z mediów (*Rezolucja Parlament Europejski 2005/2212(INI) z dnia 27 kwietnia 2006 r.*). W tym celu Komisja Europejska w 2006 roku powołała Grupę Ekspertów, której zada-

niem było dokonanie analizy oraz zdefiniowanie celów i tendencji w zakresie umiejętności korzystania z mediów, określenie i promowanie dobrych praktyk na szczęblu europejskim oraz przedstawianie propozycji działań w tej dziedzinie. Dodatkowo Komisja zainicjowała konsultację publiczną (*Sprawozdanie z wyników konsultacji publicznej w zakresie umiejętności korzystania z mediów 2006*). Z analizy badań wynika, iż brak jest kryteriów i standardów służących dokonywaniu oceny umiejętności korzystania z mediów oraz, że dobre praktyki nie są dostępne w przypadku wszystkich aspektów tej umiejętności. W maju 2006 r. zlecono badanie: *Obecne trendy i podejścia do umiejętności korzystania z mediów*. Jego wyniki potwierdziły tendencje zaznaczone w konsultacji publicznej i wskazywały na konieczność powzięcia na szczęblu Wspólnoty określonych środków w celu wsparcia i zwiększenia stopnia umiejętności korzystania z mediów<sup>9</sup>.

W *Zaleceniu Parlamentu Europejskiego i Rady z 20 grudnia 2006 r. w sprawie ochrony małoletnich i godności ludzkiej* proponuje się podjęcie szeregu konkretnych działań. W szczególności:

- stałe szkolenie nauczycieli i wychowawców, we współpracy ze stowarzyszeniami ochrony dzieci, w zakresie metod korzystania z internetu w ramach nauki szkolnej i w zakresie pedagogicznych metod bezpiecznego korzystania;
- wprowadzenie specjalnego nauczania w zakresie internetu skierowanego do dzieci, obejmującego zajęcia otwarte dla rodziców i mające na celu wyjaśnienie dzieciom i rodzicom, jak korzystać z sieci oraz jak uniknąć niebezpieczeństw;
- zintegrowane podejście edukacyjne będące stałą częścią programów szkolnych oraz programów promujących alfabetyzację medialną, mające na celu utrzymanie świadomości niebezpieczeństw związanych z internetem, w szczególności z czatami i forami;
- organizowanie krajowych kampanii informacyjnych skierowanych do obywateli, przy użyciu wszystkich środków komunikacyjnych, w celu ostrzeżenia opinii publicznej przed niebezpieczeństwami związanymi z internetem i przed ryzykiem sankcji karnych (informacje o możliwościach wnoszenia skarg lub stosowania kontroli rodzicielskiej). Specjalne kampanie można skierować do szkół, stowarzyszeń rodziców, użytkowników itp.;
- dystrybucję materiałów informacyjnych na temat ryzyka związanego z internetem („jak bezpiecznie korzystać z internetu”, „jak filtrować niepożądane wiadomości”) i korzystania z infolinii przeznaczonych do przyjmowania skarg dotyczących

<sup>9</sup> Końcowe sprawozdanie z badania jest dostępne na stronie internetowej Komisji Europejskiej [http://www.ec.europa.eu/avpolicy/media\\_literacy/index\\_en.htm](http://www.ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/index_en.htm)

szkodliwych lub nielegalnych stron internetowych;

- odpowiednie środki w celu zakładania lub poprawy skuteczności gorących linii telefonicznych, dla ułatwienia składania skarg i umożliwienia zgłaszania istnienia szkodliwych stron internetowych (*Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/952/WE z dnia 20 grudnia 2006 roku*).

W maju 2007 r. umiejętność korzystania z mediów była przedmiotem sesji na seminarium Prezydencji niemieckiej w Lipsku pt. *Więcej zaufania do treści*. W czerwcu 2007 roku na konferencji w sprawie umiejętności korzystania z mediów zorganizowanej przez UNESCO potrzeba wzmocnienia współpracy międzynarodowej została wspólnie podkreślona przez UNESCO, Radę Europy i Komisję Europejską (*Zalecenie Komisji C(2007)1970 z dnia 20 grudnia 2007 r.*, s. 7).

Dyrektywa audiowizualna z grudnia 2007 roku także zawiera motyw odnoszący się do tytułowego problemu. Definiuje „umiejętność korzystania z mediów”, podaje propozycje działań. Artykuł 26 przewiduje obowiązki w zakresie sprawozdawczości dla Komisji w odniesieniu do badania stopnia umiejętności korzystania z mediów we wszystkich Państwach Członkowskich (*Dyrektywa 2007/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 grudnia 2007 roku*). W szczególności do przepisów Dyrektywy odwołuje się *Zalecenie Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym*. Komunikat wspiera badania w zakresie kryteriów oceny umiejętności korzystania z mediów, które stanowią podstawę oceny obowiązków sprawozdawczych określonych w art. 26 Dyrektywy z 2007 roku i programu MEDIA 2007 (*Zalecenie Komisji C(2007)1970 z dnia 20 grudnia 2007 r.*, s. 2 – 3).

W programie MEDIA 2007 podkreśla się znaczenie inicjatyw edukacyjnych w zakresie umiejętności korzystania z mediów i obrazów dla dostępu do europejskich prac audiowizualnych oraz wzmocnienia europejskiego dziedzictwa kinematograficznego i audiowizualnego. Jego głównym celem jest podkreślenie i promocja dobrych praktyk w omawianym zakresie na szczeblu europejskim oraz zaproponowanie nowych działań (*Decyzja nr 1718/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 listopada 2006 r.*).

Na odnotowanie zasługuje także fakt, iż pomimo braku obowiązku Państwa Członkowskie w Deklaracji Ministerialnej z dnia 4 kwietnia 2009 roku „Bezpieczniejszy internet dla dzieci” dobrowolnie zobowiązały się do podjęcia działań promujących tytułową umiejętność (Busch 2009).

W dniu 20 sierpnia 2009 roku Komisja Europejska ogłosiła kolejne *Zalecenie w sprawie umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym* (*Zalecenie Komisji C(2009)6464 z dnia 20 sierpnia 2009 r.*). Odpowiadając na wezwanie Parlamentu Europejskie-

go, Komisja przyjęła wytyczne polityczne nawołujące Państwa Członkowskie i branżę do promowania w całej Europie umiejętności korzystania ze środków masowego przekazu poprzez działania ułatwiające dostęp do wszystkich mediów, takich jak telewizja, radio, film, muzyka, prasa, internet oraz technologie łączności cyfrowej, a także ich zrozumienia i krytycznej oceny. Aktywny udział w dzisiejszym społeczeństwie informacyjnym wymaga od obywateli zrozumienia, w jaki sposób funkcjonują zarówno tradycyjne, jak i nowe media. Tego rodzaju edukacja w zakresie korzystania z mediów mogłaby wskazać użytkownikom bardziej skuteczne sposoby posługiwania się wyszukiwarkami albo wyjaśnić uczniom, jak powstają filmy bądź w jaki sposób funkcjonuje reklama. Osoby, które sprawniej posługują się mediami, są też w większym stopniu zainteresowane dziedzictwem kulturowym swojego regionu bądź kraju oraz najnowszymi dziełami europejskiej kultury” (*Komisja przygotowuje się na nowe wyzwanie dla społeczeństwa informacyjnego 2009*).

Edukacja medialna pozostaje więc w bliskim związku z problematyką własności intelektualnej (Wagłowski 2009), ochroną prywatności i danych osobowych, tożsamości narodowej oraz kulturowej.

Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym odpowiada na wezwanie Parlamentu Europejskiego, branży medialnej oraz technologii informacyjno-komunikacyjnej. Podejście to uzupełnia bieżące unijne inicjatywy w zakresie pluralizmu mediów, modernizacji ram regulacyjnych w zakresie audiowizualnych usług medialnych i łączności elektronicznej, strategiczne inicjatywy w zakresie telewizji mobilnej i kreatywnych treści online (*Zalecenie Komisji COM/2007/0409*).

### 3. Umiejętność korzystania z mediów w środowisku cyfrowym – dobre praktyki

W związku z obowiązkami w zakresie sprawozdawczości przewidzianymi w *Dyrektywie audiowizualnej z 2007 roku*, Komisja Europejska dostrzegła silną potrzebę rozwinięcia i wymiany dobrych praktyk (*Kodeksy dobrej praktyki 2009*). Skupiono się głównie na trzech dziedzinach. Umiejętności korzystania z mediów w zakresie:

1. informacji handlowych.
2. dzieł audiowizualnych;
3. treści online (*Zalecenie Komisji C(2007)1970 z dnia 20 grudnia 2007 r.*, s. 7).

#### 3.1. Umiejętność korzystania z mediów w zakresie informacji handlowych

Reklama jest częścią codziennego życia i jedną z podstaw gospodarki rynkowej. Ważne jest więc podnoszenie świadomości wszystkich odbiorców mediów

na temat roli informacji handlowych w gospodarce rynkowej oraz związanych z nią niebezpieczeństw.

W myśl Komunikatu z 2007 roku (*Zalecenie Komisji C(2007)1970 z dnia 20 grudnia 2007 r.*, s. 8) umiejętność korzystania z mediów w zakresie informacji handlowych ma co najmniej trzy aspekty.

Po pierwsze, dostarczanie publiczności narzędzi do rozwoju krytycznego podejścia do informacji handlowych, ułatwiających dokonywanie świadomych wyborów. Jako przykład można podać stronę Media-kompassi, opracowaną przez fińską spółkę nadawców YLE. Posiada ona sekcję poświęconą reklamie dla młodzieży, rodziców i nauczycieli. Także szwedzka agencja ds. konsumentów opublikowała kilka książek i współfinansowała wiele materiałów edukacyjnych na temat reklam w sieci (*Report on the results of the public consultation on media literacy* 2007, s. 10).

Po drugie, podnoszenie świadomości i wiedzy na temat środków i mechanizmów samoregulacji i współregulacji oraz wdrażania kodeksów postępowania. *Consell Audiovisual de Catalunya* (dalej: CAC) wspiera platformy dialogu w celu ustanowienia kodeksów w zakresie samoregulacji i współregulacji (*Report on the results of the public consultation on media literacy* 2007, s. 13).

Europejską siecią organizacji prowadzących projekty edukacyjne na rzecz bezpiecznego korzystania z internetu (tzw. punkty Awareness) jest INSAFE (Richardson 2008). Także polscy przedstawiciele producentów, dystrybutorów i sprzedawców gier komputerowych, w maju 2006 roku zobowiązali się do dobrowolnego stosowania oznakowań gier komputerowych systemem PEGI – powszechnie stosowanym w większości krajów europejskich (*Ogólnoeuropejski system klasyfikacji gier* 2009). Bez względu na zobowiązania prawne dostawcy usług internetowych tworzą zrzeszenia (ISPA – *Internet Service Providers Association*), w ramach których ustalają wewnętrzne reguły działania, ograniczające m.in. swobodę działania w sieci środowisk pedofilskich. Na przykład AFA we Francji, ISPAI w Irlandii, @IIP we Włoszech i FSM w Niemczech (Wojtasik 2009).

Po trzecie, zachęcanie do finansowania działań w tej dziedzinie. Przykładem jest *Media Smart*. Jest to program o charakterze niezarobkowym w zakresie umiejętności korzystania z mediów dla dzieci w wieku szkolnym od 6 do 11 lat, skoncentrowanym na kwestiach związanych z reklamą. Inicjatywa została zapoczątkowana w Zjednoczonym Królestwie w listopadzie 2002 roku i obecnie obejmuje Belgię, Niemcy, Holandię, Zjednoczone Królestwo, Finlandię, Włochy, Portugalię oraz Węgry. Jest ona finansowana przez przedsiębiorstwa z branży reklamowej w Zjednoczonym Królestwie i wspierana przez rządy Zjednoczonego Królestwa i innych Państw Członkowskich (*Report on the results of the public consultation on media literacy* 2007, s. 15).

### 3.2. Umiejętność korzystania z mediów w zakresie dzieł audiowizualnych

Technologie cyfrowe i rozpowszechnienie łączności szerokopasmowej bardzo ułatwiły dostęp do dzieł audiowizualnych, tworząc nowe kanały dystrybucji takie jak wideo na żądanie i telewizję mobilną. To w konsekwencji tworzy nowe rynki dla treści katalogowych i związanych z dziedzictwem. Dodatkowo technologie cyfrowe obniżają bariery wejścia dla twórczenia i rozpowszechniania dzieł audiowizualnych i pomagają w tworzeniu rynku audiowizualnego bez granic. W tym kontekście umiejętność korzystania z mediów posiada co najmniej trzy wymiary.

Po pierwsze, kształtowanie szczególnie u młodych odbiorców europejskich, lepszej świadomości i wiedzy na temat dziedzictwa filmowego i zwiększanie zainteresowania tymi filmami oraz nowymi filmami europejskimi (*Zalecenie Komisji z dnia 20 grudnia 2007 r.*, s. 7). Przykładem jest *Europa Cinemas*, utworzone w 1992 roku dzięki finansowaniu przez program Unii Europejskiej MEDIA i Krajowe Centrum Filmowe (*Centre National de la Cinématographie*). *Europa Cinemas* stały się pierwszą siecią teatrów filmowych z głównie europejskim programem, które organizują m.in. działania promocyjne dotyczące europejskich filmów dla młodzieży (*Report on the results of the public consultation on media literacy* 2007, s. 17). Ponadto przykładami na to działanie są: *Thessaloniki Film Festival* (Grecja), *Festival Premiers Plans* (Francja), *Festival Européen du Film Court de Brest* (Francja), *Festival Internacional de cine para jóvenes* (Hiszpania), *International Short Film Festival* (Niemcy), *Crossing Europe Film Festival* (Austria) oraz *the 20th European Youth Film Festival of Flanders* (Belgia).

Także polskie plany strategiczne dotyczące problematyki społeczeństwa informacyjnego podkreślają znaczenie zapewnienia polskich treści w internecie. Zalecają działania na rzecz cyfryzacji i udostępniania zasobów archiwalnych polskiej produkcji telewizyjnej i filmowej oraz „polonizacji” zawartości sieci przez wspieranie narodowej produkcji multimedialnej (np. wsparcie dla projektów badawczo-rozwojowych TVP S.A. w zakresie telewizji interaktywnej) (KRRiT 2005, s. 52-53).

Realizacji powyższych celów służą programy unijne (np. *eContent* lub *eContentPlus12*) oraz zachęcanie dostawców usług internetowych do wprowadzania do cyberprzestrzeni treści związanych z kulturą polską.

Jedną z form realizacji przez Polskę założeń wspólnotowego programu *eContent* (*eContentplus Programme: 2005 – 2008*, 2006) lub *eContentPlus12: 2009-2010* (*Ostatni konkurs programu eContentplus* 2009), a konkretnie jego obszaru dotyczącego tworzenia europejskich zbiorów danych cyfrowych w dziedzinie sztuki, dziedzictwa kultury, archiwów i bibliotek jest Polska Biblioteka Internetowa. Komisja przeznaczy około 120 mln Euro na polepszenie dostępno-

ści w internecie europejskiego dziedzictwa kulturalnego (Woźniak 2008).

Po drugie, umiejętność korzystania z mediów w zakresie dzieł audiowizualnych oznacza promowanie kreatywności cyfrowej i umiejętności produkcyjnych oraz zwiększenie świadomości w odniesieniu do praw autorskich (*Zalecenie Komisji z dnia 20 grudnia 2007 r.*, s. 8). Przykładem jest *Community Media Network* (Irlandia), która wspiera rozwój i upodmiotowienie społeczności, przy użyciu wideo, radia, fotografii, druku i internetu jako narzędzi poszukiwania źródeł (*Community Media Network 2009*). Także FILM-X jest interaktywnym, wykorzystującym komputery studium filmowym Duńskiego Instytutu Filmowego (*Danish Film Institute 2009*). Umożliwia ono dzieciom, młodzieży oraz dorosłym szansę na doświadczenie produkcji filmowej i pomaga im w nauczaniu się różnych sposobów komunikowania poprzez film.

Po trzecie, umiejętność korzystania z mediów w zakresie dzieł audiowizualnych oznacza rozumienie znaczenia praw autorskich, zarówno z perspektywy konsumentów jak i twórców treści. Jako przykład można podać działalność BBC, które oferuje użytkownikom internetu szeroki zakres możliwości w zakresie interaktywnego zaangażowania, w tym tablice informacyjne online, miejsca do zamieszczania komentarzy, blogi oraz materiały audio i wideo. BBC zakończyło także ostatnio program pilotażowy w zakresie kreatywnych archiwów, w ramach którego odnotowano znaczący poziom zaangażowania ze strony osób wnoszących opłaty licencyjne, z prawie 100 000 regularnych użytkowników. Program pilotażowy w zakresie kreatywnych archiwów pozwolił użytkownikom na pobieranie, ponowne opracowanie, używanie i dzielenie się odpowiednio oczyszczonymi klipami w zakresie treści dla ich własnych, niekomercyjnych kreatywnych celów w granicach określonych warunkami systemu licencji w zakresie kreatywnego archiwum (*Zalecenie Komisji C(2007)1970 z dnia 20 grudnia 2007 r.*, s. 8).

### 3.3. Umiejętność korzystania z mediów online

W szybko zmieniającym się społeczeństwie informacyjnym umiejętność korzystania z mediów jest potrzebna w celu świadomego i zintegrowanego wykorzystywania technologicznych, gospodarczych i kulturalnych innowacji. Internet głęboko zmienia konsumpcję w zakresie mediów, ponieważ jest on dodatkowym środkiem dostępu do tradycyjnych mediów (telewizja przez internet albo internetowe radio) oraz tekstów, obrazów i dźwięków z całego świata w interaktywny sposób dostępnych. To oferuje wielkie możliwości, na przykład w odniesieniu do multimedialnych bibliotek cyfrowych, ale także ogromne wyzwania w zakresie umiejętności korzystania z mediów.

W krajach Europy Zachodniej<sup>10</sup> i w Stanach Zjednoczonych (*Safety Education Program 2009*) działania edukacyjne promujące bezpieczeństwo w sieci komputerowej prowadzone są już od wielu lat. Także w krajach Europy Środkowo-Wschodniej od niedawna odnotowano tego typu działania (Grygoriva 2008). W niektórych krajach (np. w Szwecji, Irlandii, Wielkiej Brytanii) umiejętność korzystania z mediów stanowi już element programów szkolnych (Fileccia 2008, Agebäck 2007). Potrzebę ich podejmowania dostrzegły instytucje rządowe i organizacje pozarządowe (Laouris 2008). Również w naszym kraju pojawiło się szereg inicjatyw o charakterze prewencyjnym, mających na celu zwiększenie umiejętności korzystania z sieci (Wrzesień 2005, s. 78-89).

Umiejętność korzystania z mediów online posiada kilka wymiarów.

Po pierwsze, wyposażenie użytkowników w odpowiednie narzędzia do krytycznej oceny treści online (*Zalecenie Komisji z dnia 20 grudnia 2007 r.*, s. 8). Jeden z największych dostawców komputerów osobistych w Szwecji, firma ATEA, zobowiązała się do dystrybucji, wraz ze swoimi produktami, podręczników dla rodziców o bezpiecznym korzystaniu z internetu. Podręczniki przygotowane zostały przez konsorcjum SAFT. Materiały zawierają 10 porad dla rodziców odnośnie tego jak zapewnić bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w sieci (*Broszury o metodach bezpiecznego korzystania z internetu 2009*). Także Rada Europy opublikowała w 8 językach podręcznik *Internet Literacy Handbook*, rozdyskrebowany w setkach tysięcy egzemplarzy na całym świecie. Na jego podstawie opracowano nową grę internetową poświęconą bezpieczeństwu w Sieci *Through the Wild Web Woods (Przez dzikie internetowe lasy)* (Richardson 2008). W roku 2008, we współpracy z operatorem telewizji kablowej *Liberty Global Inc.*, sieć Insafe wprowadziła zestaw narzędzi *eSafety* zawierający historyjki i ćwiczenia dla dzieci w wieku 6-12 lat oraz podręcznik dla rodziców. Materiały te zostały opublikowane w 10 językach, w setkach tysięcy egzemplarzy – w Europie i poza jej granicami. Natomiast w 2009 roku z myślą o najmłodszych użytkownikach internetu została przygotowana edukacyjna strona internetowa [www.esaferkit](http://www.esaferkit). Jedną z ostatnich inicjatyw Insafe jest współpraca z konsorcjum złożonym z 14 dużych firm, od Google do Vodafone, która doprowadziła do uruchomienia nowego serwisu internetowego dla nauczycieli: [www.TeachToday.eu](http://www.TeachToday.eu) (*Jak dziś uczyć*) (Richardson 2009).

Ciekawą propozycją dla skandynawskich dzieci jest stworzony także przez SAFT serwis

<sup>10</sup> Na przykład *Connecting Schools, Networking People 2000*, realizowany w Wielkiej Brytanii przez UK National Grid for Learning (<http://www.ngfl.gov.uk/>). Więcej informacji: [www.saftonline.org/education](http://www.saftonline.org/education); <http://www.disney.go.com/surfwswell>; [http://www.media-awareness.ca/english/special\\_initiatives/games](http://www.media-awareness.ca/english/special_initiatives/games); [www.pbskids.org](http://www.pbskids.org); <http://www.netsmartz.org>.

www.saftonline.org/ /education. Można w nim znaleźć interaktywne moduły edukacyjne, zawierające quizy i konkursy dotyczące bezpieczeństwa w internecie przeznaczone do wspólnego rozwiązywania przez dzieci i ich rodziców. Projekt SAFT prowadzony był w pięciu krajach europejskich (Wrzesień 2005, s. 78).

Krajowym przykładem jest program edukacyjny *Akademia e-Bezpieczeństwa UPC* adresowany do całych rodzin. Ma on na celu dostarczenie wiedzy i umiejętności pomocnych we wspólnym przygotowaniu się do korzystania z komputera i internetu. Elementami Programu są warsztaty dla rodziców, strona internetowa [www.upclive.pl](http://www.upclive.pl) oraz specjalny podręcznik *Bezpieczeństwo w sieci – elementarz dla całej rodziny*. Publikacja pokazuje m.in. jak internet może integrować rodzinę, zwraca uwagę na główne zagrożenia, które może napotkać dziecko w sieci. Natomiast strona internetowa [www.upclive.pl/dzieci](http://www.upclive.pl/dzieci) zawiera wiele przydatnych informacji na temat bezpieczeństwa w internecie, gry edukacyjne dla dzieci w różnym wieku oraz konkursy (Gos 2008).

Po drugie, umiejętność korzystania z mediów online oznacza rozwijanie kreatywności i umiejętności produkcyjnych oraz zwiększenie świadomości w odniesieniu do praw autorskich (*Zalecenie Komisji z dnia 20 grudnia 2007 r.*, s. 8). Dobrym przykładem jest strona: <http://www.internet-abc.de/kinder/>, która pozwala dzieciom na zapoznanie się z internetem oraz tworzeniem i produkcją treści online (*Report on the results of the public consultation on media literacy* 2007, s. 12).

W ramach niemieckiego programu na rzecz bezpieczeństwa w internecie: [klicksafe.de](http://klicksafe.de) opracowany został podręcznik dla pedagogów *Know-how for Young Users (Know-how dla młodych użytkowników)*. Jest on praktycznym wprowadzeniem do szeroko pojętej problematyki komunikacji online. Został podzielony na dziewięć części. Są to:

- *Zaczniemy od początku – na czym polega problem?*
- *Co powinniśmy wiedzieć o internecie?*
- *To lubimy – komunikacja i gry*
- *Jak się przedstawiamy – autoprezentacja w Sieci*
- *Co powinniśmy wiedzieć – internet a prawo*
- *czym powinniśmy pamiętać, robiąc zakupy w internecie*
- *Czego nie potrzebujemy – treści niepożądane i niepotrzebne*
- *Czego powinniśmy przestrzegać – podstawowe środki bezpieczeństwa*
- *Na co powinniśmy zwracać uwagę – wskazówki* (Fileccia 2008).

Po trzecie, umiejętność korzystania z mediów online oznacza zapewnienie, że każdy może odnosić korzyści ze społeczeństwa informacyjnego, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji z uwagi na ograniczone zasoby albo wykształcenie, wiek, płeć, pochodzenie etniczne, niepełnosprawność (e-Dostępność) oraz osoby żyjące na obszarach mniej uprzywilejowanych

(wszystkie te kwestie objęte są programem e-Integracja) (*Zalecenie Komisji C(2007)1970 z dnia 20 grudnia 2007 r.*, s. 9).

Po czwarte, podnoszenie świadomości w zakresie funkcjonowania wyszukiwarek (priorytetyzacja odpowiedzi) oraz innych technologii (filtry rodzinne). Niemiecki rząd promuje pierwszą w Europie bezpieczną wyszukiwarke internetową, która pozwala dzieciom na przeglądanie sieci bez ryzyka natrafienia na treści pornograficzne bądź przemoc. Pod podanym adresem dzieci mogą znaleźć wiele gier, informacji oraz linków do zatwierdzonych przez władze stron internetowych, mających być przyjaznymi dzieciom (*Wyszukiwarka przyjazna dzieciom* 2007).

Nowatorskim elementem serwisu „Sieciaki” ([www.sieciaki.pl](http://www.sieciaki.pl)) jest katalog bezpiecznych stron internetowych – Sieciakowe BeSt (Bezpieczne Strony). Zgłaszane witryny są weryfikowane przez zespół pracowników i wolontariuszy Fundacji Dzieci Niczyje na podstawie przygotowanych wcześniej kryteriów. Strony spełniające te wymagania otrzymują certyfikat „Bezpieczna Strona” i trafiają do katalogu; są regularnie sprawdzane pod kątem zgodności z regulaminem (Wrzesień 2005, s. 79).

## Wnioski

Obecnie tylko trzy kraje Unii Europejskiej uczą dzieci w szkołach, jak korzystać z mediów – Wielka Brytania, Irlandia i Szwecja. To zbyt mało, by z odbiorców i użytkowników mediów uczynić „rozwważnych konsumentów i producentów treści”.

Wraz z erą cyfrową pojawiają się coraz to nowe technologie informacyjne i komunikacyjne, które umożliwiają praktycznie każdemu publikowanie, rozpowszechnianie oraz przekazywanie informacji. W obliczu tej bezprecedensowej ilości informacji coraz ważniejsza – zdaniem Komisji – staje się więc umiejętność „wyłapywania sensu bombardujących nas codziennie różnych wiadomości medialnych”.

Ale nie chodzi tylko o zrozumienie sensu informacji. Komisja Europejska uważa, że umiejętne korzystanie z mediów rozwija zdolność do oceny prawdziwej wartości treści medialnych i ułatwia dokonywanie świadomych wyborów pod ich wpływem. Ponadto Komisja przekonuje, że umiejętność korzystania z mediów wspiera też wolność słowa i prawo do informacji. Istnieje również związek między umiejętnością korzystania z mediów a lepszym stanowieniem prawa, ponieważ społeczeństwo mające taką umiejętność jest w stanie dokonywać własnych wyborów i ocen, a w związku z tym potrzebuje mniej szczegółowych przepisów ochronnych (*Komisja Europejska: trzeba poprawić umiejętności korzystania z mediów* 2006).

Dyrektywa 2007/65/WE o audiowizualnych usługach medialnych z 2007 roku nałożyła na Państwa Członkowskie obowiązek złożenia do 2011 roku sprawozdania z poziomu umiejętności korzystania z mediów; wtedy łatwiej będzie można ocenić stopień wdrożenia zaleceń Dyrektywy. Jak wynika z przedstawionego materiału, takie działania są podejmowane, ale zdecydowanie jest ich zbyt mało. Komisja wspiera więc rozwój i wymianę dobrych praktyk w przedmiotowym zakresie za pośrednictwem istniejących programów i inicjatyw. Zachęca do badań w zakresie kryteriów oceny umiejętności korzystania z mediów. W tym celu w 2008 r. zostały zlecone specjalne badania mające na celu dokonanie przeglądu kryteriów oceny tej umiejętności. Wyniki badań zostaną wykorzystane w sprawozdaniu przewidzianym w dyrektywie audiowizualnej, które Komisja przedstawi najpóźniej w 2011 roku.

Ponadto Komisja wzywa Państwa Członkowskie do:

- zachęcenia władz do większego zaangażowania i współpracy w zakresie poprawy różnych poziomów umiejętności korzystania z mediów;
- wspierania systematycznych badań i regularnej obserwacji oraz składania sprawozdań w zakresie różnych aspektów i wymiarów umiejętności korzystania z mediów;
- rozwijania i wdrażania kodeksów postępowania oraz, tam gdzie jest to właściwe, ram współregulacji we współpracy ze wszystkimi zainteresowanymi stronami na szczeblu krajowym oraz wspierania inicjatyw w zakresie samoregulacji (*Zalecenie Komisji z dnia 20 grudnia 2007 r.*, s. 4).

Dlaczego?

„Umiejętność korzystania z mediów ma obecnie tak istotne znaczenie dla pełnej aktywności obywatelskiej jak umiejętność czytania i pisanie na początku XIX wieku” – stwierdziła Viviane Reding (*Komisja Europejska: trzeba poprawić umiejętności korzystania z mediów* 2006).

#### Literatura:

1. Decyzja nr 276/1999/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 25 stycznia 1999 r. przyjmująca wieloletni plan działań Wspólnoty w zakresie promowania bezpieczniejszego korzystania z internetu poprzez zwalczanie sprzecznych z prawem i szkodliwych treści w światowych sieciach komputerowych, Dz.U. L 33 z 06.02.1999.
2. Decyzja nr 1718/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 listopada 2006 r. w sprawie wprowadzenia w życie programu wspierającego europejski sektor audiowizualny (MEDIA 2007), Dz.U. L 327 z 24.11.2006.
3. Dyrektywa 2007/65/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 grudnia 2007 roku o audiowizualnych usługach medialnych, zmieniająca dyrektywę Rady 89/552/EWG w sprawie koordynacji niektórych przepisów ustawowych, wykonawczych i administracyjnych Państw Członkowskich, dotyczących wykonywania telewizyjnej działalności transmisyjnej, Dz.U. L 332 z 18.12.2007.
4. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, *Strategia państwa polskiego w dziedzinie mediów elektronicznych na lata 2005-2020*, Warszawa 2005, [http://www.krrit.gov.pl/dokumenty/polityka/strategia\\_050505.pdf](http://www.krrit.gov.pl/dokumenty/polityka/strategia_050505.pdf), (25 sierpnia 2007).
5. Rekomendacja Rady nr 98/560 z dnia 24 września 1998 r. w sprawie rozwoju konkurencyjności europejskiego przemysłu usług audiowizualnych i informacyjnych przez promowanie rozwiązań krajowych zmierzających do osiągnięcia porównywalnego i efektywnego poziomu ochrony małoletnich i godności ludzkiej, Dz.U. L 270 z 07.10.1998.
6. Report on the results of the public consultation on media literacy-2007, [http://www.ec.europa.eu/avpolicy/media\\_literacy/docs/report\\_on\\_ml\\_2007.pdf](http://www.ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/docs/report_on_ml_2007.pdf), (10 stycznia 2009).
7. Rezolucja Parlament Europejski 2005/2212(INI) z dnia 27 kwietnia 2006 r. w sprawie przejścia z nadawania analogowego do cyfrowego.
8. Zalecenie Komisji COM(2009)6464 z dnia 20 sierpnia 2009 r. w sprawie umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym w celu stworzenia bardziej konkurencyjnego sektora audiowizualnego i treści cyfrowych oraz stworzenia integracyjnego społeczeństwa opartego na wiedzy, Dz.U. L 227 z 29.8.2009.
9. Zalecenie Komisji COM(2007)0409 do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, *Wzmacnianie rynku wewnętrznego na rzecz telewizji komórkowej*.
10. Zalecenie Komisji COM(2007)1970 z dnia 20 grudnia 2007 roku: *Europejskie podejście do umiejętności korzystania z mediów w środowisku cyfrowym*.
11. Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2006/952/WE z dnia 20 grudnia 2006 r. w sprawie ochrony małoletnich, godności ludzkiej oraz prawa do odpowiedzi w odniesieniu do konkurencyjności europejskiego przemysłu audiowizualnego oraz internetowych usług informacyjnych, Dz.L 378 z 27.12.2006.

**Opracowania:**

1. Agebäck A. K. (2007), *Programy edukacyjne dotyczące bezpieczeństwa w internecie – podejście szwedzkie. Materiały z I Międzynarodowej Konferencji: Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie*; 16-17.10.2007r., [http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty\\_2007.pdf](http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty_2007.pdf), (5 września 2008).
2. *Bezpieczny internet dla dzieci i młodzieży*, [www.sieciaki.pl](http://www.sieciaki.pl), (30 września 2009).
3. Braun-Gałkowska M. (2000), *Pedagogika mediów potrzebą szkoły XXI wieku*. J. Detka (red.), *Pedagogika mediów*. KRRT, Kielce, s. 21-24.
4. *Broszury o metodach bezpiecznego korzystania z internetu rozdawane przy zakupie nowego komputera*, <http://www.saferinternet.pl/biuletyn>, (9 stycznia 2009).
5. Busch M., *Program Komisji Europejskiej Safer Internet. Wykład wygłoszony w dniu 29.09.2009 roku podczas III Międzynarodowej Konferencji: Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie*; Warszawa 29-30.09.2009 r., [http://konferencja.saferinternet.pl/static/safer\\_video2009.php](http://konferencja.saferinternet.pl/static/safer_video2009.php), (5 listopada 2009).
6. *Community Media Network*, <http://www.cmn.ie>, (11 maja 2009).
7. *Danish Film Institute*, <http://www.dfi.dk/filmx>, (11 maja 2009).
8. *eContentplus Programme (2005 – 2008)*, [http://www.econtentplus.net/data/afterevents/3/olson\\_20060210.pdf](http://www.econtentplus.net/data/afterevents/3/olson_20060210.pdf), (20 maja 2009).
9. Fileccia M., *Rola nauczycieli w edukacji dzieci na rzecz bezpieczeństwa on-line. Materiały z II Międzynarodowej Konferencji: Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie*; 18-19.09.2008 r., [http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty\\_2008.pdf](http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty_2008.pdf), (1 marca 2008).
10. Godzic W., Drzał-Sierocka A. (2009), *Sytuacja polskich mediów audiowizualnych w latach 1989 – 2008. Raport*, [http://www.kongreskultury.pl/index.php?module=guest&page\\_id=143](http://www.kongreskultury.pl/index.php?module=guest&page_id=143), (29 lipca 2009).
11. Gos L., *Bezpieczeństwo w sieci – elementarz dla całej rodziny. Materiały z II Międzynarodowej Konferencji: Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie*; 18-19.09.2008 r., [http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty\\_2008.pdf](http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty_2008.pdf), (1 grudnia 2008).
12. Gruchola M. (2003), *Ochrona telewizja w III Rzeczypospolitej*, Wyd. KUL, Lublin.
13. Grygoriva M. (2008), *Doświadczenie międzynarodowej Szkoły Równych Szans w pracy na rzecz bezpieczeństwa dzieci w internecie na Ukrainie. Materiały z II Międzynarodowej Konferencji: Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie*; 18-19.09.2008 r., [http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty\\_2008.pdf](http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty_2008.pdf), (2 grudnia 2008).
14. <http://www.disney.go.com/surfswell>, (2 listopada 2009).
15. [http://www.media-awareness.ca/english/special\\_initiatives/games](http://www.media-awareness.ca/english/special_initiatives/games), (2 listopada 2009).
16. <http://www.netsmart.org>, (2 listopada 2009).
17. Isohookana-Asunmaa T., *Raport Komitetu Kultury i Edukacji Rady Europy: Edukacja Medialna*, <http://www.stars.coe.fr>, (11 czerwca 2000).
18. *Kodeksy dobrej praktyki*, [http://www.inhope.org/doc/inhope\\_cop.pdf](http://www.inhope.org/doc/inhope_cop.pdf), (6 lutego 2009).
19. *Komisja Europejska: trzeba poprawić umiejętności korzystania z mediów*, [http://wirtualnemedi.pl/document,,1791537,K\\_E\\_trzeba\\_poprawic\\_umiejetnosci\\_korzystania\\_z\\_mediow.html](http://wirtualnemedi.pl/document,,1791537,K_E_trzeba_poprawic_umiejetnosci_korzystania_z_mediow.html), (8 marca 2006).
20. *Komisja przygotowuje się na nowe wyzwanie dla społeczeństwa informacyjnego: umiejętność korzystania z mediów w środowisku cyfrowym*, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1244&format=HTML&aged=0&language=PL&guiLanguage=en>, [20.08.2009].
21. Woźniak A. (2008), *Komunikat Komisji w sprawie udostępniania cyfrowych wersji dzieł europejskich*, „Przegląd Międzynarodowy KRRT”, nr 8, s. 1, [http://www.krrit.gov.pl/bip/Portals/0/publikacje/pm2008/pm2008\\_08.pdf](http://www.krrit.gov.pl/bip/Portals/0/publikacje/pm2008/pm2008_08.pdf), (8 sierpnia 2009).
22. Laouris Y. (2008), *Oferta edukacyjna projektu CyberEthics. Materiały z II Międzynarodowej Konferencji: Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie*; 18-19.09.2008 r., [http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty\\_2008.pdf](http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty_2008.pdf), (1 marca 2009).
23. *Media Literacy*, [http://www.ec.europa.eu/avpolicy/media\\_literacy/index\\_en.htm](http://www.ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/index_en.htm), (9 stycznia 2009).
24. *National Grid for Learning*, <http://www.ngfl.gov.uk>, (9 listopada 2009).
25. *Ogólnoeuropejski system klasyfikacji gier-PEGI*, [www.pegi.info](http://www.pegi.info), (4 września 2009).
26. *Ostatni konkurs programu eContentplus*, <http://www.publicstandard.pl/news/145920.html>, (20 lipca 2009).
27. Richardson J. (2009), *Czym są kompetencje medialne? Referat wygłoszony 30.09.2009 r., podczas III Międzynarodowej Konferencji: Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie*; Warszawa 29-30.09.2009 r., [http://konferencja.saferinternet.pl/static/safer\\_video2009.php?day=30&part=1richardson](http://konferencja.saferinternet.pl/static/safer_video2009.php?day=30&part=1richardson), (5 listopada 2009).
28. Richardson J., *INSAFE – międzysektorowe podejście do bezpieczeństwa w internecie. Materiały z II Międzynarodowej Konferencji: Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie*; Warszawa 18-19.09.2008 r.,

- [http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty\\_2008.pdf](http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty_2008.pdf), (3 października 2009).
29. *Safety Education Program*, [www.isafe.org](http://www.isafe.org), (2 listopada 2009).
30. *Sprawozdanie z wyników konsultacji publicznej w zakresie umiejętności korzystania z mediów*, [http://www.ec.europa.eu/avpolicy/media\\_literacy/docs/report\\_on\\_ml\\_2007.pdf](http://www.ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/docs/report_on_ml_2007.pdf), (9 stycznia 2009).
31. Wąglowski P., *Edukacja medialna w Europie*, <http://prawo.vagla.pl/node/8612>, (21 sierpnia 2009).
32. Wojtasik Ł., *Pedofilia i pornografia dziecięca w internecie*, <http://www.fdn.pl>, (11 stycznia 2009).
33. Wrzesień A. (2005), *Profilaktyka zagrożeń dzieci i młodzieży w internecie*. „Dziecko Krzywdzone”, t. 13, s. 78-85.
34. [www.FragFinn.de](http://www.FragFinn.de), (2 listopada 2009).
35. [www.pbskids.org](http://www.pbskids.org), (2 listopada 2009).
36. [www.saftonline.no](http://www.saftonline.no), (2 listopada 2009).
37. [www.TeachToday.eu](http://www.TeachToday.eu), (2 listopada 2009).
38. *Wyszukiwarka przyjazna dzieciom*, [http://www.wirtualnemedialna.pl/article/2146563\\_Wyszukiwarka\\_przyjazna\\_dzieciom.htm](http://www.wirtualnemedialna.pl/article/2146563_Wyszukiwarka_przyjazna_dzieciom.htm), (3 grudnia 2007).

## MEDIA LITERACY – THE CHALLENGE AND NEED FOR THE XXI CENTURY

Rozprawy Społeczne Nr 2 (IV) 2010, 11-30

**Małgorzata Gruchola**

The John Paul Catholic University of Lublin  
Pope John Paul II University in Biała Podlaska

**Abstract:** This article aims to analyze the assumptions and trends of media literacy in the information society, as proposed by the European Commission. The method of analysis and interpretation has been used. After a preliminary discussion of terminology, the media literacy has been defined as media and reputation authority and a critical attitude towards the media. There are quoted legal basis recommending the ability to use mass media (including the *Directive on Audiovisual Media Services* – 11/12/2007 and the Commission Recommendations of 2007 and 2009: *A European approach to media literacy in the digital environment*). There are presented "good practices". The article focuses mainly on three areas. Media literacy in the following areas: commercial communications, audiovisual works, and online content. There are compared the implementation of these recommendations in the EU Member States. The article ends with summary conclusions. If we want to have the educated, conscious society, we must invest in the development of media literacy, understood not only as a capacity for critical use of media, but also the ability to create, search, use and value different information. This knowledge and skills are the best safeguard against digital crime. "Media literacy is now so essential for full civic participation as reading and writing literacy was in the early nineteenth century" (Viviane Reding).

**Key words:** media literacy, "good practices", the media

### Introduction

"Communication with the media today is much more than a letter to a newspaper written by its readers. The media, in particular, the new digital technologies, mean for an increasing number of Europeans sharing, interaction and creation. Consumers can now create their own content, by converting the works of others" – said Viviane Reding – Commissioner for Information Society and Media. "However, people who cannot use new media like social networks or digital TV will find it hard to interact with their surrounding and actively shape the world around them. We need to ensure that everyone knows how to use the media, so that nobody will feel left out. Citizens are being talked to all the media, but can they answer them? If they can use the media in a competent and creative manner, they will be closer to new forms of democratic participation" (*The Commission is preparing for a new challenge for the Information Society 2009*).

Web 2.0, the idea of the Internet in which the major creators of its content are Internet users themselves poses new challenges for media education. Previous media competences, related to the ability to use the media critically are extended to another dimension – an amateur creativity. This corresponds to the concept of cultural participation, in which it is perceived as a derivative of civic participation, and creativity – as an element of social life. At the same time it creates new problems – modern education is still torn between the *paradigm of Columbine* (protection of children against the risks associated with the use of new media) and the paradigm of the network generation (according to which it is enough just to sit young people at computers so that they can use it for sponta-

neous creativity and expanding their knowledge) (Filiak 2009, p. 26).

Media literacy is an important element of the agenda of European and national media and communications sector. While the media remain a major factor in enabling European citizens to better understand the world and participate in the democratic and cultural life, media consumption way is changing. Mobility, user-generated content, the Internet and the growing availability of digital products radically alter the economics of the media. Equally important is understanding by citizens the marketing (unfair market practices, data protection, intellectual property protection, protection against spam) and cultural dimension of the media (protection of national and cultural identity, protection of national languages, the protection of religious belief) (*Commission Recommendation of 20 December 2007*, p. 2). Is the recipient of the media prepared to both conscious and critical reception and the creation of the media? Is media literacy connected with issues of intellectual property, privacy and personal data protection and national and cultural identity?

### 1. Media literacy – an attempt to define

"Media literacy" – in light of the Directive of the European Parliament and of the audiovisual media services is:

- efficiency, knowledge and judgments that allow consumers to effectively and safely use the media;
- conscious choices of customers;

- using the full range of new communication technologies;
- protection of consumers and their families from harmful or offensive material (*Directive 2007/65/EC of the European Parliament and the Council of 11 December 2007*). According to the Recommendations of the European Commission (*Commission Recommendation C (2007) 1970 of 20 December 2007, Commission Recommendation C (2009) 6464 of 20 August 2009*), this skill is the ability to use the media, their understanding, critical evaluation (various aspects of media and their contents) and communication in a variety of contexts. It includes all the media: television, film, radio, music records, press, internet and any other digital technology.

The European Commission proposes different levels of reception of the media. They are:

1. easiness to use all the existing media, from newspapers to the Internet;
2. active use of media through: interactive television, use of Internet search engines, participation in virtual communities, better exploiting the potential of media for entertainment, access to culture, intercultural dialogue, learning and everyday applications;
3. critical approach to the media concerning their quality and content (such as the ability to evaluate information, relationship to the ads, smart use of search engines);
4. creative use of the media;
5. understanding the economics of the media and the difference between pluralism and media ownership;
6. awareness of issues related to copyright, which are necessary for the culture of legality, in particular for the younger generation occurring both as consumers and producers of the content (*Commission Recommendation C (2007) 1970 of 20 December 2007, p. 4*).

In addition, the European Commission proposed a number of specific activities that may shape the media literacy. In particular:

- Continuing training of teachers and educators, in collaboration with child protection associations, in scope of using the media in the context of school education and teaching methods for safe use;
- the introduction of special education in media aimed at children, including open sessions for parents to explain to children and parents how to use the global network and how to avoid hazards;
- an integrated educational approach forming a permanent part of school curricula and media literacy programmes designed to maintain awareness of the dangers of the Internet, particularly chat rooms and forums;

- organization of national information campaigns aimed at citizens, using all communications media, to alert the public to the dangers associated with the network and the risk of criminal penalties (information about the possibilities of complaints, or parental control). Campaigns can be directed to schools, parents' associations, users, etc.;
- distribution of information on the dangers of the Internet ("How to safely use the Internet," "how to filter unwanted messages") and the use of hotlines to receive complaints concerning harmful or illegal websites;
- appropriate measures to establish or improve the performance of telephone info lines to facilitate submission of complaints and to report the existence of harmful sites (Recommendation of the European Parliament and Council Regulation No 2006/952/EC of 20 December 2006).

Finnish professor Tapio Vapio defined the media competence as the mastery of the following key areas:

1. knowledge of the structure of the media;
2. knowledge and ability to use different languages of the media;
3. awareness of one's way of interpreting information;
4. knowledge of media interests, including commercial;
5. knowledge of the conditions on which each of the media bases a study of various issues – the impact of media environment (Isohookana-Asunmaa 2000, p. 7).

However, Janice Richardson – advisor to the *European Schoolnet*<sup>11</sup> network coordinator INSAFE<sup>12</sup> (*European Network of Awareness Centers*) believes that a more appropriate term for media literacy in the digital environment, instead of media competence, is the information competence. According to J. Richardson, information skills include:

1. Traditional competencies: critical thinking, ability to concentrate;
2. Digital competence;
3. Audio visual competence;
4. Media competence;
5. Social competence: knowledge of human rights and fundamental values, the right to privacy, the right of access to knowledge and information, risk management, including the right to decide on digital identity;
6. Cultural competence: knowledge of own culture and copyright law (Richardson 2009).

<sup>11</sup> European school net (European Schoolnet) is a consortium of 31 ministries of education, which co-operate with 100,000 schools in the European Union.

<sup>12</sup> INSAFE associates European project of 27 countries promoting safe Internet use, within the European Union program *Safer Internet*.

According to Maria Braun-Gałkowska education in media literacy should pursue two main objectives:

1. cognitive: preparing students for informed and critical reception of media messages, or acquire knowledge;
2. educator: preparing students to use the media as a tool for intellectual work in communication and learning, which is to develop skills (Braun-Gałkowska 2000, p. 21-24).

To make activities related to the evolution of media literacy effective and efficient, they require constant cooperation: state institutions, media broadcasters, science centres, associations and social organizations – non-formal education, churches and religious organizations, and especially parents and teachers (See more: Gruchoła 2003, p. 53-107). The European Parliament and Commission in Directive of the 2007/65/EC propose activities such as:

- continuing education of teachers and trainers;
- special online training for children;
- open sessions for parents;
- national social campaigns involving all media, including the Internet (e.g. Child on the Web, Secure Web).

According to Wiesława Godzic and Aleksandra Drzał-Sierocka "Media Education is an area that should be supported and enforced not only by systemic changes in education, but also by many other initiatives. Extremely important are grassroots movements, academic advocacy, educational organizations, but above all, cooperation between the ministries dealing with culture in the broad sense" (Godzic, Drzał-Sierocka 2009, p. 55).

## 2. Media literacy in the digital environment – good practices

The European Commission has no competence in national systems of education, therefore, it can not impose on the EU Member States the obligation to take actions that shape media literacy (e.g., as a separate subject in schools). The task posed by the Commission is calling the general debate about the safe use of the Internet and other media. In connection with obligations in scope of the reporting set out in Audiovisual Directive 2007, the European Commission has recognized the strong need to develop and exchange good practices. It focuses mainly on three areas. Media literacy in the field:

1. business information.
2. audiovisual works;
3. online content (*Commission Recommendation C (2007) 1970 of 20 December 2007, p. 7*).

I will briefly introduce the various actions.

### 2.1. Media literacy in scope of business information

Advertising is a part of everyday life and one of the foundations of a market economy. It is, therefore, important to raise awareness among all consumers of the media about the role of business information in a market economy and associated dangers. In light of the European Commission Communication in 2007 (*Commission Recommendation C (2007) 1970 of 20 December 2007, p. 8*) media literacy in the field of business information has at least three aspects.

First, to provide media consumers with tools to develop a critical approach to commercial information, facilitating people to make aware choices. An example can be Mediakompassi site, developed by Finnish YLE broadcasting company. It has a section devoted to advertising for young people, parents and teachers. Also, the Swedish consumer agency has published several books and has co-funded many educational materials on advertising in the media (*Report on the results of the public consultation on media literacy, 2007, p. 10*).

Secondly, to raise awareness and knowledge of measures and mechanisms of self-and co-regulation and implementation of codes of conduct. Several actions of this kind take Consell Audiovisual de Catalunya (*Report on the results of the public consultation on media literacy, 2007, p. 13*). However, the Polish representatives of manufacturers, distributors and retailers of computer games within self-regulation in 2006, committed to label voluntary video games with PEGI system – commonly used in most European countries (*EU-wide classification system for games in 2009*). Regardless of the legal obligations, Internet service providers also make up the association (ISPA – *Internet Service Providers Association*), under which they set internal rules, codes of conduct such as limiting freedom of action in the pedophile network environments. For example, the AFA in France, Ireland ISPAI, @ IIP FSM in Italy and in Germany (Wojtasik 2009).

Thirdly, to encourage to finance actions in this field. One example is Smart Media. It is a non-profit programme in media literacy for children of school age from 6 to 11, focused on issues related to advertising. The initiative was launched in the UK in November 2002 and now includes Belgium, Germany, the Netherlands, the United Kingdom, Finland, Italy, Portugal and Hungary. It is funded by companies from the advertising industry in the United Kingdom and supported by the governments of the United Kingdom and other Member States (*Report on the results of the public consultation on media literacy, 2007, p. 15*).

### 2.2. Media literacy in scope of audiovisual works

Digital technology and broadband communication made much easier access to audiovisual works, creating new distribution channels such as video on

demand and mobile television. In addition, they facilitate the creation and popularization of audiovisual works and help to create the audiovisual market without borders. In this context, media literacy for audiovisual works has at least three dimensions.

First, the development, particularly among young consumers, higher awareness and knowledge about the European film heritage and increasing interest in European films (*Commission Recommendation of 20 December 2007*, p. 7). An example is the *Europa Cinemas*, created in 1992, funded by the MEDIA Programme of the European Union and the French National Film Centre (*Centre National de la Cinématographie*). *Europa Cinemas* has become the first network of film theatres with mainly European programme to organize among others promotion of European films for young people (*Report on the results of the public consultation on media literacy, 2007*, p. 17). Other examples are: *Thessaloniki Film Festival* (Greece), *Festival Premiers Plans* (France), *Festival Européen du Film Court de Brest* (France), *Festival Internacional de cine couple Jóvenes* (Spain), *International Short Film Festival* (Germany), *Crossing Europe Film Festival* (Austria) and the *20th European Youth Film Festival of Flanders* (Belgium).

Also Polish strategic plans for information society issues highlight the importance of ensuring the Polish content on the web. They recommend actions to the digitization and dissemination of archival resources of Polish television and film production and "polonization" contents of the global network by promoting national multimedia production (e.g. support for R & D projects in the TVP S.A. in scope of interactive TV) (KRRiT, 2005, p. 52 – 53). The implementation of these objectives are EU programmes (e.g. eContent or eContentPlus12), and encouraging Internet service providers to enter into cyberspace content related to Polish culture.

One form of implementation by Poland the objectives of common eContent Programme (*eContentplus Programme: 2005 – 2008, 2006*) or eContentPlus12: 2009-2010 (*the last contest eContentplus 2009*), specifically the area of the creation of European digital data collections in the arts, cultural heritage, archives and libraries is the Polish Internet Library. European Commission plans to allocate about 120 million to improve Internet access to Europe's cultural heritage.

Second, media literacy for audiovisual works means promoting digital creativity and production skills and increase awareness of copyright law (*Commission Recommendation of 20 December 2007*, p. 8). An example is the *Community Media Network* (Ireland), which supports the development and empowerment of the society, using video, radio, photography, print and the Internet as tools to search for sources (*Community Media Network 2009*). Also, FILM-X is an interactive, using computers film studio of Danish Film Institute (*Danish Film Institute, 2009*). It

enables children, adolescents and adults to experience film production and it also helps them in learning different ways to communicate through film.

Third, media literacy for audiovisual works means understanding the importance of copyrights, both from the perspective of consumers and creators' content. An example is BBC, which offers Internet users a wide range of opportunities for interactive read the copyright, including online message boards, a place to post comments, blogs and audio and video materials. BBC has also recently completed a pilot programme for creative archives. The programme allowed users to download, re-develop, use and share appropriately purified clips for their own, but non commercial profit, for creative purposes within the limits of the terms of a licensing system (*Commission Recommendation C (2007) 1970 of 20 December 2007*, p. 8).

### 2.3. Ability to use online media

In a rapidly changing information society, media literacy is needed to conscious and integrated use of technological, economic and cultural innovation. The Internet profoundly changes consumption in the media, because it is an additional means of access to traditional media (television over the Internet or radio Internet), and the texts, images and sounds from around the world in an available interactive way. This offers great opportunities, for example in relation to multimedia digital libraries, but also huge challenges in terms of media literacy.

In Western Europe countries<sup>13</sup> and the United States (*Safety Education Program 2009*) educational activities promoting safety on the Internet have already been conducted for many years. Also in the countries of Central and Eastern Europe this type of action has recently been reported (Grygoriva 2008). In some countries (e.g. Sweden, Ireland, Great Britain), media literacy is already part of the curriculum (Filecchia 2008). This need has been recognized by government institutions and NGOs. Also, in our country there are a number of initiatives of a preventive nature, designed to enhance the ability to use the global network (September 2005, p. 1978-1989). These are not the only guidance for the safe use of the network by the Internet, but proposals for specific activities: festivals, picnics, social campaigns (Child in the Web, Safer Internet Day, Sieciaki (Net users) on holiday, Sieciaki (Net users) in Prague aimed to the whole society. Moreover, these are web sites: [www.edukacja-medialna.pl](http://www.edukacja-medialna.pl), [www.upclive.pl/dzieci](http://www.upclive.pl/dzieci), [www.sieciaki.pl](http://www.sieciaki.pl),

<sup>13</sup> For example *Connecting Schools, Networking People 2000*, carried out in the UK by UK National Grid for Learning (<http://www.ngfl.gov.uk/>) More information on [www.safeonline.org/education](http://www.safeonline.org/education); <http://www.disney.go.com/sur swell>; [http://www.media-awareness.ca/english/special\\_initiatives/games](http://www.media-awareness.ca/english/special_initiatives/games); [www.pbskids.org](http://www.pbskids.org); <http://www.netsmart.org>.

educational programmes and a number of other activities (*H@w online? Safe!* 2009; Gos 2008; Sołodki 2005, p. 112-113, 10 [Ten] pieces of advice, 2005, p. 76-77).

Ability to use online media has several dimensions.

Firstly, the users' equipment with tools to critically assess online content (*Commission Recommendation of 20 December 2007*, p. 8). One of the largest suppliers of personal computers in Sweden, the company ATEA, has committed itself to the distribution, together with its products, books for parents about safe Internet use. Manuals have been prepared by a consortium SAFT. Materials include 10 tips for parents on how to ensure the safety for children and youth in the global network (booklets on methods of safe use of the Internet 2009). Also, the Council of Europe has published a handbook in 8 languages *Internet Literacy Handbook*, distributed in hundreds of thousands of copies around the world. On its basis it has been developed a new online game dedicated to the safety in the global network *Through the Wild Web Woods (The Wild Web Woods)* (Richardson 2008). In 2008, in cooperation with the cable TV operator *Liberty Global Inc.*, the network introduced a set of tools *eSafety* which contain stories and activities for children aged 6-12 years and a handbook for parents. These materials have been published in 10 languages, in hundreds of thousands of copies – in Europe and beyond. However, in 2009 for the youngest Internet users has been prepared an educational website [www.esaferkit](http://www.esaferkit). One of the recent initiatives of Insafe is cooperation with a consortium made up of 14 large companies, from Google to Vodafone, which led to the launch of a new website for teachers: [www.TeachToday.eu](http://www.TeachToday.eu) (*How to teach today*) (Richardson 2009).

On the Internet you will find numerous educational services directed to children that deal with the safety on the network in an attractive way and inspiring to work with the creators of the site. An interesting proposition for Scandinavian children is also created by SAFT [www.saftonline.org/](http://www.saftonline.org/) /education. Here you can find interactive educational modules containing quizzes and competitions about the Internet safety for solving commonly by children and their parents. SAFT project was conducted in five European countries (Wrzesień 2005, p. 78).

Another project is the service <http://disney.go.com/surfswell>. Its authors came from the assumption that children learn best while having fun. On the website you can find three adventure games focused on three aspects of network security: viruses, privacy (data protection) and netiquette. After passing each of the game a mini quiz about topics raised during a previous game is waiting for children. For the most persistent players who will take on the whole game it has been prepared a mega quiz, and the correct solution gives users access to the Palace of

Treasures (Treasure Palace) (Wrzesień 2009, p. 126-127).

Also, highly recommended are sites [www.media-awareness.ca/english/](http://www.media-awareness.ca/english/), [www.pbskids.org](http://www.pbskids.org) and [www.nets-martez.org](http://www.nets-martez.org). They contain games and quizzes for children, drawing and music programmes, whose authors try to teach the youngest through entertainment safe surfing the Internet. The purpose of connecting education with entertainment inspired the creators of an innovative educational project implemented in Poland – service for children [www.sieciaki.pl](http://www.sieciaki.pl). Sieciaki.pl is an interactive educational project of Nobody's Children Foundation and was originally designed for 9-15-year-old children in the campaign *Child in the network*. Its main purpose is to educate children in the use of the Internet, network security and to promote safe use of the Internet. The characters created by the creators and animators of Sieciaki (Network users) are children who know the rules for the safe Internet use and defeat the evil in it, which is personified by Sieciuchy. Characters which appeal to the youngest encourage participants to be Sieciaki (Network users). Equipped with a special ability Sieciaki (Network users) spread among the youngest the knowledge about safe and effective use of the network. Sieciuchy represent different types of online evil: Śmieciuch is a spammer, Kłamacz is a network fraud, Kradziej uses the Internet to obtain material benefits, and Bełkot writes nonsense in the global network. Thanks to the presentation of Sieciuchy in different elements of service children can learn about threats to network and learn how to avoid them.

Innovative solution in the project Sieciaki.pl is an application that allows children to install on the desktop one of two Sieciak – AjPi or Spociak. After installing Sieciak "walks" on the desktop computer and performs various actions identified by the child – combs its hair, dances, does sport, rests. Sieciak's repertoire of behaviour increases with the number of points a child scores; character develops and "learns" new behaviours. Robot NetRobi has been designed to combat Sieciuchy and sends children advice and competition tasks associated with safe use of the global network. For every correctly performed task children registered in the system Sieciaki.pl receive points. Winning them and deepening their knowledge of safety on the Internet, the kids reach the levels of initiation: Almost Sieciak, Sieciak, Cool Sieciak, Super Sieciak. There are also rankings of members who have earned the highest number of points in a given month, year and over the whole programme. For the most active ones are provided special prizes (Wrzesień 2005, p. 1-16).

Another example is a national education programme of e-Security Academy UPC addressed to the whole family. It aims to provide knowledge and skills to assist in the joint preparation for the use of computer and the Internet. Elements of the programme

are workshops for parents, website [www.upclive.pl](http://www.upclive.pl) and handbook *Network security* – a primer for the whole family. The publication shows how the Internet can integrate family, highlights the main risks that a child might encounter on the Internet. However, the website [www.upclive.pl/dzieci](http://www.upclive.pl/dzieci) contains much useful information on the Internet safety, educational games for children of all ages and competitions (Gos 2008).

Secondly, media literacy means extending online creativity and production skills and increasing awareness with regard to copyright law (*Commission Recommendation of 20 December 2007*, p. 8). A good example is the site: <http://www.internet-abc.de/kinder/> that allows children to explore the Internet and the creation and production of online content (*Report on the results of the public consultation on media literacy*, 2007, p. 12).

Under the German programme for the Internet security: [klicksafe.de](http://klicksafe.de) a handbook *Know-how for Young Users* has been developed for educators. It is a practical introduction to the broader issue of online communication. It has been divided into nine parts. They are:

- *Let's start from the beginning – what is the problem?*
- *What should we know about the Internet?*
- *We like it – communication and games*
- *How do we present ourselves – self presentation in the global network*
- *What should we know – the Internet and the law*
- *What do we have to remember when shopping online*
- *What is not needed – unwanted and unnecessary content*
- *What should we observe – the basic security measures*
- *What should we pay attention to – tips* (Fileccia 2008).

An interesting national proposition are educational courses conducted under the campaign *Child on the network*. Educational offer is created with reference to the idea of *blended learning*, combining direct teaching (traditional) with online education (e-learning courses, web sites). Proposals for education can be used during school hours, extracurricular activities and educational events. There are available on the site [www.dzieckowsieci.pl](http://www.dzieckowsieci.pl). It allows you to download lesson plans in PDF format and multimedia materials (presentations, movies, cartoons) needed to carry out activities. Selected lessons scenarios aimed at students of primary and secondary schools are:

- *Sieciaki* (Net users) (I-III class of primary schools)

Courses on the basic principles of safe use of the Internet are based on a series of three cartoon characters featuring the adventures of a group of children *Sieciaki* – to fight with bad *Sieciuchy* on the Internet.

- *3... 2... 1... the Internet!* (IV-VI class of primary school)

Activities based on a series of six cartoons commented on by Krzysztof Hołowczyc. The course aims to show children a safe and effective use of the global network as an alternative to risky behaviours: cyber bullying, meetings with people known only from the Internet, making data publicly available, piracy on the network, excessive use of the Internet. The project was developed in collaboration with Microsoft.

- *Stop cyber bullying* (lower secondary school)

Activities based on a film depicting a case of peer violence with the use of electronic media. Their aim is to present students with the phenomenon of cyber bullying and to sensitize the problem, primarily related to the possible serious consequences of such action, both for their victims and perpetrators (Wojtasik 2009, p. 31).

Until recently, education by e-learning method was used exclusively in adult education. Experience of the campaign *Child in the network* shows that it applies also in the early education. By June 2010 1,526 teachers had been registered on a platform of e-learning, and 39,184 pupils in primary and secondary schools had benefited the courses. Both teachers and students in an evaluation course appreciate the attractiveness and effectiveness of this form of education.

Educational offer of the programme *Child in the network* has been developed for three levels of school education, professionals and parents:

- Course I – *Meet the secure Internet* (I-III class of primary school)
- Course II – *Secure Internet adventure* (IV-VI class of primary school)
- Course III – *znajomi-nieznajomi.pl* (*friends-strangers*) (I-III class of lower secondary school)
- A course for professionals and parents.

I will briefly discuss the main assumptions of the above-mentioned courses.

- Course I – *Meet the secure Internet*

The first course is designed for children in I-III class of primary school. The training is based on characters from the history of the project *Sieciaki.pl* – that is the children who know the rules of safe Internet. *Sieciaki*: Ajpi, Spociak, Koppel Netka accompanied by a robot Netrobi and Artificial Intelligence grapple with the dangers on the Internet and learn basic safety rules. The task of the user is to get the course's seven degrees of initiation and join the team of *Sieciaki*. The course consists of eight modules and is scheduled for three lesson units. It takes the following issues: *Introduction, The Internet (general, basic issues), Making personal data publicly available, Knowledge of the global network, Dangerous content, Principles of cultured use of the services available*

on the Internet, *Addiction to the internet* and *Viruses*.

– Course II – *Secure Internet adventure*

The second course is designed for students in IV-VI class of primary school. Similar to the course I Sieciaki: Ajpi, Spociak, Netka and Kompel accompanied by a robot Netrobi and Artificial Intelligence grapple with the threats on the Internet and learn basic safety rules. The user's task is to go through 7 chambers, to acquire 7 disks of knowledge and join the team of Sieciaki. The course consists of seven modules and is scheduled for three lesson units. Modules taken in the course and its topics are: *Introduction-history of the Internet, Personal data administration, Friends in the global network, Dangerous content, Network abuse, Addiction, and Shopping*.

– Course III – *znajomi-nieznajomi.pl (friends-strangers)*

The course is designed for children in I-III class of lower secondary school. It is a response to the increasing popularity of online communities and the associated risks to children and adolescents. It consists of 11 modules and is scheduled for three lesson units. Secondary school students assume the role of the social networking site administrator and solve the problems of its users. Their boss helps them in it, with whom they communicate via video communicator. The role of service users is played by lower secondary students in one of Cracow's children's theatre. The course consists of 11 modules:

1. *Introduction*: description of tasks and the course navigation;
2. *Profile*: inviting strangers to become friends, intrusion on the account;
3. *Chat*: blackmail;
4. *Messenger*: unwanted messages, meetings with people met online;
5. *Blog / Journal / Diary*: cyber bullying, theft of intellectual property;
6. *Addiction*: addiction to the computer and the Internet;
7. *Theft of property*: respect for intellectual property;
8. *Harmful content*: malicious content, messages of a chain type;
9. *Shopping*: Safe shopping on the Internet, profiles trade;
10. *Cyber bullying*: cyber bullying, hacking into the accounts, offensive films;
11. *Bids*: abuses in the global network, offers, blackmail.

– A course for professionals and parents.

For adults (teachers, psychologists, educators and parents) there has been prepared a course in the form of e-learning, which is a compendium of knowledge about the risks to children and young

people on the Internet and its prevention. The course includes the following modules:

1. *Threats to children on the Internet* – characteristics of the phenomenon (dangerous contacts and content, cyber bullying, addiction, cyber-crime)
2. *Threats to children on the Internet – prophylaxis* (prevention, dangerous contacts and content, cyber bullying, addiction, cyber-crime)
3. *Educational offer of the programme Child in the Network*.

Educational offer in the form of scenarios and enriching them teaching aids is continuously improved and enriched (Sołodki, Staniewicz 2009, p. 31).

Thirdly, the ability to use online media is about ensuring that everyone can benefit from the information society, including people at a disadvantage due to limited resources or education, age, gender, ethnicity, disability (e-Acceptability) and people living in disadvantaged areas (all these issues are covered by the programme, e-Inclusion) (*Commission Recommendation C (2007) 1970 of 20 December 2007*, p. 9).

Fourthly, raising awareness about how search engines work (prioritization of answers) and other technologies (family filters). The German government as the first in Europe promoted the safe search engine which allows children to browse the global network without the risk of stepping on pornography or other sites inappropriate for minors. At the address below, children can find a lot of games, information and links to websites approved by the authorities, aimed to be friendly to children (*child-friendly search engine*, 2007).

The innovative element of the website "Sieciaki ([www.sieciaki.pl](http://www.sieciaki.pl)) is a directory of secure web sites – Sieciakowe BeSt (Secure Sites). The reported sites are reviewed by a team of staff and volunteers of Nobody's Children Foundation on the basis of criteria prepared in advance. Sites that meet these requirements receive a certificate of "Safe Website" and go to the catalogue, and are regularly checked for compliance with the rules (Wrzesień, 2005, p. 79).

International network of organizations engaged in educational projects for the safe use of the Internet (known as *Awareness points*) is the European Safer Internet network (*European Network of Centres Awareness*, known as: INSAFE). In 2010 it associated centres from 30 countries, including Argentina, Australia, the United States. It was founded in 2004 by the European Commission to promote safe and responsible use of Internet technologies, especially among children and adolescents who are the most active network users. It is now known around the world and organized by it *Safer Internet Day* is celebrated (every year in February) in over 60 countries. INSAFE also serves as an expert observer to the Commission of the Europe Committee for Media and Information Society

(*Media and Information Society Division*) (Richardson 2008).

### Conclusion

Along with the digital era, there are more and more new information and communication technologies, which enable virtually anyone to publish, spread and communicate information. In the face of this unprecedented amount of information ever more important – according to the Commission – is therefore the ability to "capture the meaning of various news media that bombard us every day".

But it's not just about understanding the meaning of information. The European Commission believes that the skilful use of media develops the ability to assess the true value of media content and makes it easier to make informed choices under their influence. Furthermore, the Commission argues that media literacy also supports freedom of speech and the right to information. There is also a link between media literacy and better law regulation, because the society which has such ability can make their own choices and opinions, and therefore needs less specific safeguard provisions (*European Commission: there is the need to improve media literacy*, 2006).

The *Audiovisual Media Services Directive* required Member States to submit to 2011 the reports on the level of media literacy, then it will be easier to assess the degree of the implementation of the Directive. As clearly presented in the material, such actions are taken, but surely there are too few of them. The Commission, therefore, supports the development and exchange of good practices in this field through existing programmes and initiatives. It also encourages to conduct research in the field of evaluation criteria for media literacy. For this purpose a special study to review the criteria for assessing this skill was commissioned in 2008. The results will be used in the report provided for in audiovisual directive, which the Commission will present the later in 2011.

In addition, the Commission urges Member States to:

- a greater involvement and cooperation of the states' authorities to improve the different levels of media literacy;
- to promote systematic research and regular monitoring and reporting on various aspects and dimensions of media literacy;
- develop and implement codes of conduct and, where appropriate, the framework for co-operation with all the interested parties at national level and support initiatives for self-regulation (*Commission Recommendation of 20 December 2007*, p. 4).

Currently, only three European Union countries teach their children at schools how to use the media – the United Kingdom, Ireland and Sweden. It is not enough to the customers and users of media to make "prudent consumers and content producers."

In the field of education that shapes the ability to use global networks now NGOs play a major role. The main recipients of public education campaigns, festivals, picnics, guides, brochures and web sites devoted to the safety of the public media are the children and their guardians. These materials usually come down to a catalogue of basic principles (safety tips) and must be observed, for example, when using the Internet website. In the first place, children are almost always warned not to share their personal information. Parents are also informed about the main principles of child safety on the Internet, so that they can pass this knowledge to their students. In addition, they learn how to organize and monitor computer usage by their children (e.g., ability to filter Internet resources by using appropriate software and to check what sites they visit, and who they interact online.)

The education programmes are also for teachers and educators. The knowledge of how to organize classes for children using computers and how to provide them with information about the dangers of the Internet, they will acquire in the course of a campaign aimed at educational institutions.

To conclude, prevention based on education helps to equip the youngest and their parents with the knowledge and skills useful in dealing with Internet threats. This is a key task for the society as a whole.

Why?

If we want to have an educated, aware information society, we must invest in the development of media literacy, understood not only as a capacity for critical use of media, but also the ability to create, search, use and assess different information. This knowledge and skills are the best safeguard against digital crime. Moreover, "media literacy is now as important for full civic participation as reading and writing literacy was in the early nineteenth century," – said Viviane Reding, EU Commissioner for Information Society and Media EU (*European Commission: the need to improve media literacy*, 2006).

### References:

#### Secondary sources:

1. Decision No 1718/2006/EC of the European Parliament and the Council of 15 November 2006 on the implementation of programme supporting the European audiovisual sector (MEDIA 2007), Journal of Laws 327, 24.11.2006.
2. Directive 2007/65/EC of the European Parliament and the Council of 11 December 2007, on the Audiovisual Media Services, amending Coun-

- cil Directive 89/552/EEC on the coordination of certain provisions of laws, regulations and administrative provisions of Member States concerning the performance of television broadcasting activities, *Journal of Laws* 332, 18.12.2007.
3. The National Broadcasting Council, *The Polish strategy in the field of electronic media for the years 2005-2020*, Warsaw 2005,
  4. [http://www.krrit.gov.pl/dokumenty/polityka/st\\_rate.gia\\_050505.pdf](http://www.krrit.gov.pl/dokumenty/polityka/st_rate.gia_050505.pdf), (25 August 2007).
  5. Report on the results of the public consultation on media literacy-2007,
  6. [http://www.ec.europa.eu/avpolicy/media\\_literacy/docs/report\\_on\\_ml\\_2007.pdf](http://www.ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/docs/report_on_ml_2007.pdf), (10 January 2009).
  7. Commission Recommendation COM (2009) 6464 of 20 August 2009 on media literacy in the digital environment to create a more competitive audiovisual sector and digital content and creating integrated knowledgeable society, *Journal of Laws* 227, 29.8.2009.
  8. Commission Recommendation COM (2007) 1970 of 20 December 2007: *A European approach to media literacy in the digital environment*.
  9. Recommendation of the European Parliament and Council 2006/952/EC of 20 December 2006 on the protection of minors and human dignity and the right of reply in relation to the competitiveness of the European audiovisual and on-line information services, *Journal of Laws* 378, 27.12.2006.
- Studies:**
1. *10 [Ten] tips for parents on safe Internet use by children*. (2005). "An abused Child. Threats to children on the Internet", No. 13, p. 76-77.
  2. *Safe Internet for children and adolescents*, [www.sieciaki.pl](http://www.sieciaki.pl), (30 September 2009).
  3. Braun-Gałkowska M. (2000), *Pedagogy of the media the need of twenty-first century schools*. Detka J. (ed.), *The pedagogy of the media*. KRRT, Kielce, p. 21-24.
  4. *Brochures on methods of safe use of the Internet distributed when purchasing a new computer*, <http://www.saferinternet.pl/biuletyn>, (9 January 2009).
  5. *Community Media Network*, <http://www.cmn.ie>, (11 May 2009).
  6. *Danish Film Institute*, <http://www.dfi.dk/filmx>, (11 May 2009).
  7. *eContentplus Programme (2005 – 2008)*, [http://www.econtentplus.net/data/afterevents/3/olson\\_20060210.pdf](http://www.econtentplus.net/data/afterevents/3/olson_20060210.pdf), (20 May 2009).
  8. Fileccia M., *The role of teachers in education for the safety of children online. Conference materials from the II International Conference: The safety of children and young people on the internet*; 18-19.09.2008 [http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty\\_2008.pdf](http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty_2008.pdf), (1 March 2008).
  9. Filiciak M. (2009), *New challenges for media education: Web 2.0. Conference materials from the 3<sup>rd</sup> International Conference: The safety of children and adolescents on the Internet*, Warsaw 29-30.09.2009, ed. FDN, Warsaw.
  10. Godzic W., Drzał-Sierocka A., *A situation of Polish audiovisual media in 1989 – 2008. The report*, [http://www.kongreskultury.pl/index.php?module=guest&page\\_id=143](http://www.kongreskultury.pl/index.php?module=guest&page_id=143), (29 July 2009).
  11. Gos L., *Network security – a primer for the whole family. Conference materials from the Second International Conference: The safety of children and young people on the Internet*; 18-19.09.2008 [http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty\\_2008.pdf](http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty_2008.pdf), (1 December 2008).
  12. Gruchola M. (2003), *Protection of the viewer in the Third Republic of Poland*, ed. KUL, Lublin.
  13. Grygoriva M., *The experience of International School of Equal Opportunities in work for children safety on the Internet in Ukraine. Conference materials from the 2<sup>nd</sup> International Conference: The safety of children and young people on the Internet*; 18-19.09.2008 [http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty\\_2008.pdf](http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty_2008.pdf), (2 December 2008).
  14. <http://www.disney.go.com/surfswell>, (2 November 2009).
  15. [http://www.media-awareness.ca/english/special\\_initiatives/games](http://www.media-awareness.ca/english/special_initiatives/games), (2 November 2009).
  16. <http://www.netsmartz.org>, (2 November 2009).
  17. Isohookana-Asunmaa T., *Report of the Committee on Culture and Education of Europe Council: Media Education*, <http://www.stars.coe.fr>, (11 June 2000).
  18. H@w in the net? Safely!. *Workshops for lower secondary school classes*. (2009), ed. Dyżurnet, Warsaw.
  19. *European Commission: the need to improve media literacy*, [http://wirtualnemedi.pl/document,1791537,K\\_E\\_trzeba\\_poprawic\\_umiejetnosci\\_korzystania\\_z\\_mediow.html](http://wirtualnemedi.pl/document,1791537,K_E_trzeba_poprawic_umiejetnosci_korzystania_z_mediow.html), (8 March 2006).
  20. *The Commission is preparing for a new challenge for the information society: media literacy in the digital environment*, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/09/1244&format=HTML&aged=0&language=PL&guiLanguage=en>, [20 August 2009].
  21. Media Literacy, [http://www.ec.europa.eu/avpolicy/media\\_literacy/index\\_en.htm](http://www.ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/index_en.htm), (9 January 2009).
  22. National Grid for Learning, <http://www.ngfl.gov.uk>, (9 November 2009).

23. *European system for games classification – PEGI* [www.pegi.info](http://www.pegi.info), (4 September 2009).
24. *The last contest eContentpl*, <http://www.publicstandard.pl/news/145920.html>, (20 July 2009).
25. J. Richardson, *What is the competences of the media? A speech given on the 30.09.2009, during the 3<sup>rd</sup> International Conference: The safety of children and adolescents on the Internet*, Warsaw 29-30.09.2009, [http://konferencja.saferinternet.pl/static/safer\\_video2009.php?day=30&part=1richardson](http://konferencja.saferinternet.pl/static/safer_video2009.php?day=30&part=1richardson), (5 November 2009).
26. Richardson, INSAFE – *Cross-sectoral approach to Internet security. Conference materials from the 2<sup>nd</sup> International Conference: The safety of children and adolescents on the Internet*, Warsaw 18-19.09.2008, [http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty\\_2008.pdf](http://www.saferinternet.pl/images/stories//abstrakty_2008.pdf), (3 October 2009).
27. Safety Education Program, [www.isafe.org](http://www.isafe.org), (2 November 2009).
28. Sołodki M. (2005), *Web sites for children's safety on the Internet*. "An abused Child. Threats to children on the Internet", No. 13, p. 112-113.
29. Sołodki M., Staniewicz Z. (2009), *E-learning courses of Child in the Network campaign. Conference materials from the Third International Conference: The safety of children and adolescents on the Internet*, Warsaw 29-30.09.2009, ed. FDN, Warsaw.
30. Waglowski P., *Media Education in Europe*, <http://prawo.vagla.pl/node/8612>, (21 August 2009).
31. Wojtasik Ł., *Pedophilia and child pornography on the Internet*, <http://www.fdn.pl>, (11 January 2009).
32. Wojtasik Ł. (2009), *Scenarios for teaching activities of the child in the network programme. Conference materials from the 2<sup>nd</sup> International Conference: The safety of children and adolescents on the Internet*, Warsaw 29-30.09.2009, ed. FDN, Warsaw.
33. Wrzesień A. (2005), *Prevention of threats to children and young people on the Internet*. "An abused Child", vol. 13, p. 78-85.
34. Wrzesień A. (2009), *Prevention of cyber bullying – examples of the Polish and the world activities*, An abused Child. Cyber bullying, No. 29, p. 119 – 129.
35. [www.FragFinn.de](http://www.FragFinn.de), (2 November 2009).
36. [www.pbskids.org](http://www.pbskids.org), (2 November 2009).
37. [www.saftonline.no](http://www.saftonline.no), (2 November 2009).
38. [www.TeachToday.eu](http://www.TeachToday.eu), (2 November 2009).
39. Child-friendly search engine, [http://www.wirtualnemedi.pl/article/2146563\\_Wyszukiwarka\\_przyjazna\\_dzieciom.htm](http://www.wirtualnemedi.pl/article/2146563_Wyszukiwarka_przyjazna_dzieciom.htm), (3 December 2007)